

Sigge Bergman var tävlingsledare vid de första internationella utförstävlingarna i Storlien 1935. Arrangemanget var enkelt: en speaker och en resultatskrivare.

Kristiania modell 1935 i slalombacken, demonstrerad av Sigge Bergman.

Hannes Schneider, skaparen av Arlberg-tekniken och den världsberömda skidskolan i St Anton am Arlberg. Foto Sigge Bergman

När utförsåkningen kom hit

Det började med en blå folder...

Den vecka som kröntes med guld och brons i VM-slalom 1982 satt SIGGE BERGMAN på sitt hotellrum i Schladming och skrev sin artikel om hur den moderna utförsåkningen importerades till Sverige. Att dåvarande Skidfrämjandet hade så stor betydelse i dessa sammanhang är det kanske inte många som känner till. Men så var det. Och Sigge spelade huvudrollen.

□ Det började med en blå folder.

Med de orden inledde jag, någon gång någonstans, en berättelse om hur den moderna alpina skidsporten slog rot i Sverige, hur intresset växte lavinartat, hur slalomvägen i störtloppsfart sköljde över skid-Sverige och tog unga och gamla med sig samtidigt som tidningspressen – detta var före TV-åldern – fick upp ögonen för att något nytt höll på att ske. Svensk skidsport inledde en ny epok. I dag levandegörs denna epok av en man framför alla andra, Ingemar Stenmark, stjärnan från Tärnaby, som med sin suveräna förmåga att manövrera slalomskidorna mot ly-

sande framgångar erövat en skidvärld och, naturligtvis, vunnit en hedersplats i miljoner svenskers hjärtan.

Vad har nu epoken Stenmark direkt med den blå foldern att göra? Svar: Ingenting. Ingemar var inte född då foldern blev aktuell. Ett halvt århundrade har förflutit sen dess. Jag minns det som vore det i går eftersom jag hade förmånen att få spela huvudrollen i ett skeende av den svenska skidhistorien, som skulle få följder av oanade mått.

Det är om uppkomsten av detta skeende, som redaktören för IAV har bett mig berätta.

Främjandet pionjären

Den milstolpe som här är aktuell i vår skidhistoria restes vintern 1934.

Det vore emellertid orätt att därför utelämnat något av vad som hänt dessförinnan, så mycket mer som just Skidfrämjandet kom att verka som pionjär och banbrytare för konsten att styra skidorna i utförsbackarna – låt mig säga för den moderna skidtekniken och skidundervisningen.

Var det ursprungliga fröet sattes, ja, därom tvistar forskare och skidhistoriker. En del hänvisar till den första lärarkursen i skidåkning redan år 1914 i Filipstad, andra till den första kursen i skidteknik för kvinnliga gymnastikdirektörer i Storlien vintern 1924 med Gunnar Dyhlén som lärarpionjär, andra åter påminner om störtloppet utför Åreskutan, den klassiska Årebragden, som hade premiär 1921.

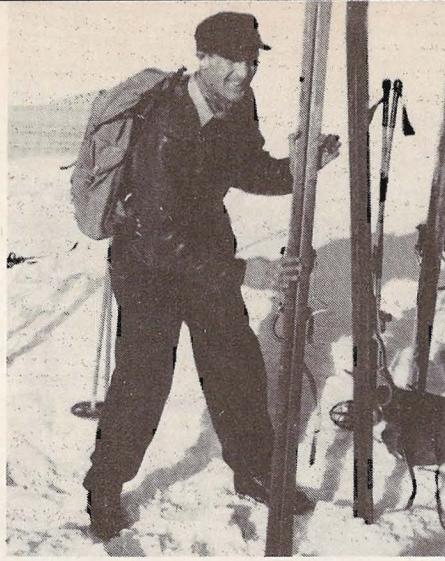
Alltnog, Skidfrämjandets populära kursverksamhet med Storlien och Riksgränsen som huvudarenor bidrog mer än något annat till att öppna svenska skidentusiasters ögon för utförsåkningssportens teknik, utvecklingsmöjligheter och tävlingsformer. Kontakter och inspiration hade hämtats i Mellaneuropa. Den österri-

Gunnar Dyhlén, t h, och Sigge Bergman, ledare vid de första internationella tävlingarna i slalom i Storlien 1935.

Olle Rimfors avslöjar vallningskonstens hemligheter i St. Anton. Det gällde att få glid på skidorna av massiv hickory. (Ovan t h.) Foto Sigge Bergman

Olle Rimfors under störtloppet vid FIS-tävlingarna i St Moritz 1934 (t h).

kiske översten och skidpedagogen Georg Bilgeris utbildningskurser i Sverige, dit han inbjöds under 1920-talet, väckte uppmärksamhet och gjorde de skidtekniskt intresserade svenskarna nyfikna på vad som höll på att ske i alpländerna.

För min persoliga del blev den nyssnämnda blå foldern avgörande för mitt handlande. Intresset och nyfikenheten hade nått höjdpunkten. Något måste göras.

Därmed är jag inne på redaktörens fråga: »Hur gick det egentligen till?»

Här kommer svaret:

Foldern i paradiset

Ett fotografi av mig på skidor med portgången till Storgatan 26 i Luleå en vinterdag 1908, jag var då tre år gammal, får beteckna starten för mitt skidsportliv. Som skolgrabb tävlade jag, om än sparsamt. Allt kretsade kring längdåknigen. Detsamma gällde under militärtjänsten efter studentexamen i hemstaden och under aspirantskolans skidutbildning i dalaskogarna.

Så kom de tre åren på GCI; jag skulle självklart bli gymnastikdirektör. På GCI fick jag som kurskamrat Olle Rimfors och som lärare för skidutbildningen i fjällen Martin Uhlén, båda officerare vid Jämtlands fältjägar och utpräglade vintersportexperter och fjällkännare. Storliens fjällvärld, dit vinterutbildningen var förlagd, fängade mig helt. Här började jag drömma om att få verka. Jag kände det så, att skidor skulle bli mitt liv.

Omständigheterna hjälpte mig framåt. I stället för att söka en gymnastiklärarbefattning i landsorten (på Stockholm var inte att tänka) knackade jag på dörren till Skidfrämjandets sekreterare och allt i allo Sven Nissing på Adolf Fredriks kyrkogata. Där råkade jag också Teodor Bång, skattmästare och ett av de tunga namnen i föreningens styrelse med speciellt öga på Storliens Högfjäll.

Jag hade framgång. Främjandeledarna engagerade mig. Efter att ha lett några av föreningens kurser i Nässjö, Rämshyttan och Storlien stationerades jag i Storlien som färdledare och instruktör. Gösta Ohlander, Jean Dubois och Siri Ahnfelt, Högfjällets värdinna, blev mina närmaste kolleger.

Det var en underbar tid. Fjällvärlden blev för mig paradiset. De skidintresserade gästerna stimulerade. Deras önskan att få lära sig behärska skidorna i fjällterrängen rörde mig och sporrade mig att hjälpa dem.

Under dessa vintrar i början på 1930-talet började jag fundera på om inte vi kunde utveckla utrustningen, åktekniken utför och pedagogiken ännu ett stycke.

Just i det sammanhanget, tack gode Gud, kom den blå foldern i min hand. Varifrån har jag i dag ingen aning om.

Till Hannes Schneider!

Foldern beskrev Hannes Schneiders skidskola i St. Anton am Arlberg i Tyrolen. De magnifika bilderna i blått tryck med skidåkare susande utför alpbranterna och snömolnen sprutande i svängarna fascinerade. Beslutet fattades på nolltid: St. Anton var målet. Jag måste ta reda på om skid-Sverige hade något nytt att lära. Om »ja» skulle jag vara den förste att lära detta nya!

Jag presenterade mina planer för Främjandets ordförande Ivar Holmquist. Bad om a) ledigt, b) ett resebidrag och c) att Olle Rimfors, som då var det stora namnet som skidutbildare, skulle få göra mig sällskap; det skulle kännas skönt att ha den äldre och välkände Olle att luta sig emot.

Ivar Holmquist var till en början inte direkt entusiastisk. Som president i Internationella skidförbundet (1924–1934) hade han haft möjligheter att studera den alpina sporten i Mellanuropa. Han måste till slut erkänna, att det fanns en del att

hämta där nere som kunde vara bra inte minst för skidverksamheten vid Främjandets stationer.

Efter ett par dar fick vi, Olle och jag, Holmquists välsignelse, därtill ett resebidrag på 150 kronor (eller var det 300?) per capita. En framställning till Svenska skidförbundet, där Ivar Holmquist var vice ordförande och alltså hade ett visst inflytande, resulterade i ett bidrag av samma storleksordning. Vi sände en tacksamhetens tanke till den framsynte förbundsordföranden Sixtus Janson, som trots sitt helt dominerande engagemang för längdloppning och backhoppning var stor nog att även kunna räkna den alpina sporten en hjälpsam hand.

Olle och jag kände oss förmögna. Olle skulle dra sig fram den månad han beviljats tjänstledigt, jag de två månader jag räknade med att stanna i södern.

Tävlingspremiär i »Gränsen»

En decemberdag 1933 satte vi oss tillrätta på tredjeklassvagnens träbänkar. Sovplatser var inte att tänka på. Något dygn senare togs vi emot på perrongen i St. Anton av Hannes Schneider i egen hög person; vi var, sa han, de första svenska skidåkare som skrivit in sig i hans skidskola.

Kanske av respekt för Sverige som skidnation placerades vi direkt i högsta klassen under Luggi Foegers ledning, en elegant tekniker och inspirerande lärare.

Redan efter ett par dar stod det klart för oss att vi hade mycket och något absolut nytt att lära. Vi slet som slavar i backarna. Arlbergtekniken med plogen och stäm-svängen som grund växte sig allt fastare i känsla och ben. Vi jublade inför möjligheten att få plantera in de alpina erfarenheterna i svenska backar. Förlåt, men vi kunde inte hjälpa att vi kände oss som nydanare och banbrytare för den moderna tekniken och de alpina tävlingsformerna störtlopp och slalom.

Hemma igen från St. Anton satte jag i gång i Storlien och Riksgränsen. Hundratal elever strömmade till. Allt gick liksom av farten. Någon braskande reklam behövdes inte.

I Riksgränsen skrev vi historia då, på initiativ av Ivar Holmquist, Sveriges första internationella utförstävling av modern snitt ägde rum pingsten 1934. Själv fungerade jag som tävlingsledare och körde dessutom både störtlopps- och slalombanan utom tävlan för att visa Arlbergteknikens överlägsenhet. Detta lyckades tillfullo.

Hösten samma år gav Gebers förlag ut Olle Rimfors' och min berättelse om våra öden och äventyr i Mellan Europas skidbackar. »På skidor i Alperna» slutsåldes!

Vid nyåret 34/35 bildades Skidfrämjandets slalomklubb.

Drömmar förverkligas

Det vore fel att säga att jag kände mig fullärd. Följaktligen uppvaktade jag ännu en gång Ivar Holmquist och bad om ledigt för en ny resa till St. Anton senhösten 1934. I H sa ja, men på ett villkor: »Skaffa en ersättare från Hannes Schneiders lärarstab!»

Den PR-sinnade Schneider visade för-

Forts sid 45

Utförsåknigen

Forts från sid 41

ståelse. En av hans bästa skidlärare fick göra turen till Sverige. Namnet var Edmund Birkl, som blev utomordentligt populär bland sina elever. Själv utnyttjade jag alpvistelsen nr 2 för att avlägga den statliga österrikiska skidlärarexamen i St. Christoph och, naturligtvis, för att träna och tävla.

På hemväg från VM i Mürren en marsdag 1935 läste jag i en svensk tidning på färjan Sassnitz-Trelleborg att Skidfrämjandet skulle starta en skidskola, modell Hannes Schneider, med mig som »rektor», att jag skulle få i uppdrag att bygga upp ett svenskt lag till de första olympiska alpina skidtävlingarna i Garmisch-Partenkirchen 1936 och att Skidförbundet uppdragit åt Skidfrämjandet (!) att nominera en träningsgrupp. Feta nyheter, helt i linje med mina framtidsdrömmar.

Den 24-25 mars 1935 utspelades de första internationella utförstävlingarna i Storlien. Idrottsbladet skrev att Skidfrämjandets slalomklubb gjorde tävlingarna till »en strålande succé», Dagens Nyheter rapporterade om »förstklassigast tänkbara arrangemang» och Svenska Dagbladet talade om »Storliens största dag hittills». Sven Jerring refererade i radio – se där en kolossal framgång för våra strävanden.

Den 17 april öppnades Främjandets skidskola i Riksgränsen. En ny succé noterades. Samma sommar skrev jag, på uppdrag av Skidförbundet, de första alpina svenska tävlingsreglerna, baserade på det reglemente som antagits av FIS-kongressen i Oslo 1935.

OS- och SM-premiär

Vintrarna 1935 och 1936 förbättrade jag, med rejäl marginal, de gamla rekorden i Arebragden. Därmed slogs också den definitiva bränslen bland de kvarvarande tivitlarna, ty sådana fanns alltså.

I min olympiska redogörelse i »På skidor» 1936 citerade jag Sixtus Jansons kommentar efter den alpina Ga-Pa-premiären: »En ny skidsportgren, som lätt och snabbt kan vinna talrika utövare och bidra till skidsportens popularisering, måste omhuldas och få leva med internationellt sett.»

Inte utan orsak fick vännen »Sicke» hederstiteln »skidans riksbyggare».

Men han byggde inte utan motstånd från konservativa kolleger i förbundsled-

ningen, för vilka skidsport var längdloppning och backhoppning, ingenting annat. Sålunda rubricerade en gång Sven Lindhagen, landets mest produktiva skidreporter, radiokommentator och idrottsförfattare, i sin tidning Idrottsbladet: »Plantera björkar i slalombackarna!»

Efter SM-premiären i Frösöns slalombacke 1937, där jag stod vid Svens sida på hedersläktaren, kom han på bättre tankar.

Inte heller de svenska skidfabrikanterna var klarögdade nog för att se vad som var på gång. Jag hade räknat med stöd av den dominerande fabrikanter, Bröderna Sandströms. Efter återkomsten från min andra vistelse i Mellaneuropa sökte jag upp den äldste brodern i trion, Alfred, som skötte ruljangsen på fabriken vid Skanstull.

– Hannes Schneider, började jag, har lovat att bevilja två veckor ledigt åt sin skidmonterare, som är beredd att komma hit till er för att visa hur man monterar stälkanter på slalomskidor.

Alfred Sandströms svar kom ganska omgående:

– Kom inte hit och försök lära oss göra skidor!

Jag sa »adjö och gick.

Svenska talanger

Skidfrämjandets medverkan vid den alpina sportens introducering och utveckling på svensk snö har framgått av det föregående. Men även Skidförbundet hade visat aktivitet.

Sedan den alpina sporten fått internationell sanktion av världsfederationen (Oslo 1930) skickade förbundet Åres störtloppshjälte och rekordhållare utför Åreskutan, Magnus Hansson, till de första alpina FIS-tävlingarna i Mürren 1931. Hanssons teknik räckte naturligtvis inte till, lika litet som djurgårdaren Harald Hedjersons vid FIS-tävlingarna i Innsbruck två år senare. Från Innsbruck rapporterade FIS' president Ivar Holmquist: »Han (Hedjerson) blev 45:e bland 68, slagen av endast två damer, vilket måste betraktas som bra.»

Hanssons och Hedjersons internationella framträdanden satte inga synbara spår efter sig i hemmaförbundets verksamhet. Det var först i och med paret Rimfors/Bergmans agerande 1934/35 och Skidfrämjandets många initiativ som förbundsherrarna förstod att de inte kunde sitta med armarna i kors.

SM-slalompremiären 1937 är nämnd. Ett år senare hade Sverige fått två super-

talanger, Hans Hansson och May Nilsson, som dominerade slalommarknaden i Norden under ett decennium och blev världsnamn, med olympiska och VM-poäng, May med slalombrons vid VM 1939 i Zakopane.

1952 övertogs huvudrollen av Stig Solander, som på Norefjell tog olympisk poäng i slalom och storslalom, som vid VM i Åre 1954 blev bronsmedaljör tillsammans med Sarah Thomasson och som krönte sin alpina karriär 1956 i Cortina med Sveriges första olympiska medalj i alpin skidsport.

Den dagen var det svårt att hålla tårarna borta.

En segermarsch

Där har vi i ett nötskal några av de milstolpar, som markerar Sveriges marsch mot den alpina världstoppen. Jag vågade aldrig drömma om något liknande då jag 20 år tidigare upplevde hur de österrikiska skidflickorna susade ikapp och förbi utför St. Antons klassiska skidberg Galzig.

Att bli omåkt av tjejer . . .

Nej, här kan man inte tala om berget som födde en råta. Fyra decennier efter den blygsamma svenska olympiska premiären i Garmisch-Partenkirchen fick jag på samma plats biträda FIS' president då han två gånger hängde VM-guld om Ingemar Stenmarks hals.

Två år senare, 1980, stod jag som åskådare vid motsvarande olympiska ceremoni i Lake Placid.

Och ytterligare två år därefter, i österrikiska Schladming, hade jag förmånen att få applådera Sveriges i sitt slag hittills största slalomtriumf med två landsmän, Ingemar Stenmark och Bengt Fjällberg, på medaljpallen. Då jag drog av mig Rättviksluvan, såg två blågula flaggor gå i topp och hörde tonerna från Du gamla du fria stiga mot den solbelysta alpslutningen så jag till mig själv: Vad har du egentligen gjort för att få vara med om allt detta.

Det krävdes ingen större tankemöda för att i mitt rum 128 på Sporthotel Royer fortsätta och avsluta sagan om hur den alpina skidsporten erövrade vårt land och gick de stora segrarna till mötes.

Premiärbetet från 1930-talet hade givit rikare frukt än vad den mest optimistiske någonsin vågat sia om.

I sanning, den blå foldern förtjänar en plats i vårt svenska skidmuseum.

Om jag nu bara kunde återfinna den i skidarkivet därhemma. ■

Årets nyhet – Year of the Eagle!

Den nya aluminium-kanadensaren är här: 520 cm lång, 99 cm bred, vikt 31 kg. Och priset – endast 3.450:–!

Grumman har med 37 års erfarenhet av aluminium-kanoter konstruerat en ny kanadensare. Eagle – snabbare och mer lättpaddlad än tidigare modeller.

Rekvirera broschyr och vår nya katalog.

GRUMMAN

KANOTCENTRUM GÖTEBORG AB • Tel. 031-13 55 06

Box 5090, 421 05 Västra Frölunda. Besöksadress: Bryggaregatan 1, Göteborg.